

Rosa Luxemburg Là Ai? Người Tù Đã Tiên Đoán Thảm Họa Của Chế Độ Chuyên Chế Thế Kỷ 20

Bởi Frank , 19 Tháng 5 2026

Rosa Luxemburg Là Ai? Người Tù Đã Tiên Đoán Thảm Họa Của Chế Độ Chuyên Chế Thế Kỷ 20

Bởi Frank Dumon

Bà đã chứng kiến những người Bolshevik giành chính quyền vào năm 1917. Đến năm 1918, họ đã phạm phải những sai lầm sẽ định hình thế kỷ tiếp theo. Một trong những nhà Marxist được kính trọng nhất lúc bấy giờ đã viết từ một phòng giam ở Đức một cách chính xác mọi chuyện sẽ kết thúc như thế nào. Họ gọi bà là kẻ dị giáo. Rồi Stalin đã chứng minh bà đúng. Bà đã đúng về từng chi tiết. Tên bà là Rosa Luxemburg.

Hình Thành Một Cuộc Cách Mạng

Rosa Luxemburg sinh ngày 5 tháng 3 năm 1871 tại Zamość, một thị trấn ở Ba Lan bị Nga chiếm đóng. Bà là con út trong gia đình có năm người con, gia đình Do Thái thế tục. Một căn bệnh về hông năm lên năm tuổi đã để lại cho bà một tật đi khập khiễng suốt đời. Khi học trung học ở Warsaw, bà đã tổ chức các nhóm xã hội chủ nghĩa bí mật. Ban giám hiệu nhà trường biết điều đó. Bà là học sinh giỏi nhất lớp – họ từ chối trao huy chương vàng cho bà vì lý do chính trị.

Bà trốn khỏi Ba Lan vào năm 1889 vì nguy cơ bị bắt và ghi danh vào Đại học Zürich, một trong số ít trường đại học ở châu Âu nhận phụ nữ. Năm 1897, bà nhận bằng tiến sĩ. Luận án của bà về sự phát triển công nghiệp của Ba Lan. Năm 1898, bà chuyển đến Berlin, kết hôn với một người đàn ông tên Gustav Lübeck để có quốc tịch Đức và gia nhập đảng xã hội chủ nghĩa lớn nhất thế giới: Sozialdemokratische Partei Deutschlands (SPD). Bà 27 tuổi. Và bà ngay lập tức gây ra tranh cãi.

Cải Cách hay Cách Mạng?

Eduard Bernstein, một cựu binh đảng được kính trọng, đã lập luận rằng những dự đoán của Marx đã lỗi thời – rằng chủ nghĩa xã hội có thể đạt được dần dần thông qua các công đoàn và cải cách nghị viện. Không cần cách mạng. Luxemburg trả lời ông vào năm 1899 bằng một cuốn sách nhỏ mang tên Cải Cách hay Cách Mạng. Lập luận của bà thật tàn nhẫn và đơn giản: bạn không thể tháo dỡ một hệ thống bằng cách tuân theo các quy tắc của chính nó. Nghị viện không phải là con đường dẫn đến chủ nghĩa xã hội. Nó là sản phẩm của trật tự hiện có. Nếu bạn nhầm lẫn công cụ với điểm đến, cuối cùng bạn sẽ phục vụ hệ thống mà bạn tưởng mình đang chống lại. Bà đã đúng. Nhưng đúng là chưa đủ. Điều đó không bao giờ là đủ.

Cuộc Đấu Tranh Với Lenin: Cuộc Cách Mạng Thuộc Về Ai?

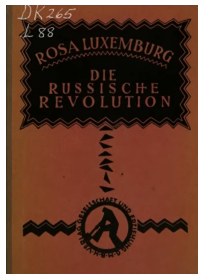
Năm 1907, Luxemburg giảng dạy kinh tế chính trị tại trường đảng SPD ở Berlin – người phụ nữ duy nhất trong đội ngũ giảng dạy. Bà dạy bằng cách đặt câu hỏi cho học sinh cho đến khi họ tự tìm ra câu trả lời. Bà tin rằng công nhân có khả năng tự suy nghĩ và hành động, mà không cần một ủy ban chỉ đường cho họ. Niềm tin đó đã đưa bà vào cuộc xung đột trực tiếp với Vladimir Lenin.

Năm 1904, Lenin phác thảo tầm nhìn của ông về một đảng cách mạng: chặt chẽ, tập trung và chuyên nghiệp. Một nhóm nòng cốt kỷ luật gồm những người cách mạng toàn thời gian chỉ đạo quần chúng. Quyền lực được đặt trong một ủy ban trung ương.

Luxemburg đã viết một câu trả lời mà người ta vẫn còn tranh cãi cho đến ngày nay. Bà gọi nó là Những Vấn Đề Tổ Chức Của Nền Dân Chủ Xã Hội Nga (sau này được phát

hành lại với tựa đề cứng rắn hơn là Chủ Nghĩa Lenin hay Chủ Nghĩa Marx?). Lập luận của bà: Mô hình của Lenin không khác gì một giáo phái âm mưu – một nhóm nhỏ ở cấp cao chỉ đạo những người không được tin tưởng để tự suy nghĩ. Theo lời bà, cách tiếp cận của Lenin "chủ yếu nhằm vào việc kiểm soát hoạt động của đảng chứ không phải làm phong phú nó, thu hẹp chứ không phải mở rộng, trói buộc phong trào chứ không phải gắn kết nó." Bà tiếp tục: "Những sai lầm của một phong trào công nhân thực sự cách mạng, về mặt lịch sử, là vô cùng màu mỡ và có giá trị hơn nhiều so với sự bất khả xâm phạm của Ủy ban Trung ương tốt nhất có thể có." Lenin đã phản ứng công khai. Cuộc tranh luận tiếp tục. Nhưng bất đồng không bao giờ biến mất – bởi vì nó không bao giờ thực sự là về các quy tắc của đảng. Đó là về việc một cuộc cách mạng thực sự thuộc về ai.

Bản Thảo Trong Tù: 1918

Khi Cách mạng Nga bùng nổ năm 1917, Rosa Luxemburg đang ở trong tù. Bà bị giam từ tháng 7 năm 1916 vì hoạt động chống chiến tranh. Bà theo dõi các sự kiện ở Nga qua báo Đức và Nga được đưa lên vào. Bà ăn mừng Cách mạng Tháng Hai. Khi những người Bolshevik giành chính quyền vào tháng Mười, bà mô tả đó là "một loại thuốc tiên sinh mệnh". Nhưng đến cuối mùa hè năm 1918, những gì bà thấy đã khiến bà lo lắng đến mức bà phải ghi lại. Vào tháng 9 và tháng 10 năm 1918, vẫn còn trong nhà tù Breslau, Luxemburg đã viết những gì sẽ trở thành một trong những bản thảo chính trị gây tranh cãi nhất thế kỷ 20: Cách mạng Nga. Bà ca ngợi những người Bolshevik vì đã giành chính quyền trong hoàn cảnh vô cùng khó khăn. Nhưng bà cũng viết một cách chính xác lý do tại sao bà lo lắng.

Ba Lời Cảnh Báo

Thứ nhất, chính sách nông nghiệp. Những người Bolshevik đã chia các điền trang bị tịch thu cho nông dân, phá vỡ các trang trại lớn thành các mảnh đất tư nhân nhỏ. Luxemburg lập luận rằng điều này không tạo ra chủ nghĩa xã hội – nó tạo ra một tầng lớp địa chủ mới có lợi ích trong việc giữ những gì họ đã nhận được. Nó phân tán sản xuất nông nghiệp và tạo ra một tầng lớp nông thôn, theo lời bà, sẽ là "kẻ thù của chủ nghĩa xã hội".

Thứ hai, chủ nghĩa dân tộc. Luxemburg đã ủng hộ sự đoàn kết giai cấp quốc tế trong toàn bộ sự nghiệp của mình. Quan điểm của Bolshevik cho phép các quốc gia có quyền ly khai, bà tin rằng, sẽ làm tan rã liên minh cách mạng theo các đường lối sắc tộc và lãnh thổ.

Thứ ba – và sâu sắc nhất – dân chủ. Bà viết về những gì đang xảy ra với đời sống dân chủ dưới chế độ Bolshevik: giải tán Quốc hội Lập hiến, bãi bỏ quyền bầu cử phổ thông, đàn áp báo chí và quyền hội họp. Lời cảnh báo của bà, được viết vào năm 1918, chính xác đến rợn người:

"Không có bầu cử phổ thông, không có tự do báo chí và hội họp vô hạn, không có sự đấu tranh tự do của các ý kiến, sự sống sẽ tàn lụi trong mọi thể chế công cộng. Nó trở thành một cái bóng của sự sống, trong đó chỉ còn lại bộ máy quan liêu là yếu tố hoạt động. Đời sống công cộng dần chìm vào giấc ngủ. Một vài chục nhà lãnh đạo đảng với nghị lực bất tận và kinh nghiệm vô biên lãnh đạo và cai trị. Bên dưới họ, trên thực tế chỉ có một tá bộ óc xuất chúng chỉ đạo. Và một tầng lớp tinh hoa của giai cấp công nhân thỉnh thoảng được mời đến các cuộc họp nơi họ phải vỗ tay tán thưởng các bài phát biểu của các nhà lãnh đạo và nhất trí thông qua các nghị quyết được đề xuất. Về bản chất, đó là một nhóm nhỏ một số ít người. Một chế độ độc tài, chắc chắn – nhưng không phải chế độ độc tài của giai cấp vô sản, mà chỉ là chế độ độc tài của một nhóm nhỏ các chính trị gia."

Và rồi câu nói mà bà được nhớ đến nhất: "Tự do luôn luôn và chỉ là tự do cho người nghĩ khác." Không phải tự do cho những người trung thành. Không phải tự do cho những người đồng tình. Tự do cho người bất đồng – cho người phê bình bên trong phong trào. Đó, bà lập luận, là tự do duy nhất có ý nghĩa.

Cái Chết Và Sự Xóa Sổ

Vào ngày 9 tháng 11 năm 1918, Cách mạng Đức đến Berlin. Hoàng đế thoái vị. Rosa Luxemburg bước ra khỏi nhà tù Breslau – tóc bà bạc trắng, sức khỏe kiệt quệ. Bà ngay lập tức đến Berlin, tiếp tục lãnh đạo Liên đoàn Spartacus cùng với Karl Liebknecht và phát hành một tờ báo hàng ngày: Die Rote Fahne (Cờ Đỏ).

Bà không bao giờ quay trở lại bản thảo. Khi được hỏi về nó sau khi được trả tự do, bà được cho là đã nói rằng nó có thể bị đốt – rằng phân tích của bà, được viết trong sự cô lập dựa trên báo chí đưa lên, nhất thiết phải không hoàn hảo. Vào ngày 15 tháng 1 năm 1919 – chỉ 67 ngày sau khi được trả tự do – một đơn vị bán quân sự đã kéo bà ra khỏi một căn hộ ở Berlin. Họ đưa bà đến Khách sạn Eden, đánh đập bà và bắn vào đầu bà. Thi thể bà bị ném xuống Kênh Landwehr. Người ra lệnh, Đại úy Waldemar Pabst, không bao giờ bị truy tố. Ông ta sau đó xác nhận rằng mình đã nhận được sự ủng hộ của Bộ trưởng Quốc phòng SPD. Những kẻ giết Rosa Luxemburg được bảo vệ bởi một chính phủ của chính đảng bà. Thi thể bà được vớt lên từ kênh vào ngày 31 tháng 5 năm 1919 – hơn bốn tháng sau khi bà bị ném xuống đó.

Hậu Quả: Một Dị Giáo Được Chứng Minh Là Đúng

Ba năm sau cái chết của bà, người đồng chí cũ Paul Levi đã xuất bản bản thảo còn dang dở. Nó đã gây ra một cuộc tranh cãi nghiêm trọng trong Đảng Cộng sản Đức và Quốc tế Cộng sản. Phản ứng của Lenin được biết đến như câu chuyện ngụ ngôn "con gà và đại bàng". Ông gọi Luxemburg là một con đại bàng cách mạng – và sau đó liệt kê những "sai lầm lý thuyết" của bà. Đến giữa những năm 1920, khi phe được Liên Xô hậu thuẫn củng cố quyền kiểm soát, 'Chủ nghĩa Luxemburg' chính thức bị phân loại là dị giáo. Thuật ngữ được sử dụng nội bộ là nó là một "vi khuẩn giang mai" phải được nhổ tận gốc khỏi phong trào.

Những cảnh báo của bà về quyền lực chính trị tập trung vào tay một nhóm lãnh đạo nhỏ – được viết trong phòng giam năm 1918 – đã bị phong trào mà bà hướng tới đáp trả bằng cách gán cho bà là một sự lây nhiễm. Rồi Stalin đến. Các phiên tòa giả. Các cuộc thanh trừng. Gulag. Một nhóm lãnh đạo nhỏ chỉ đạo mọi thứ. Các đảng viên tập hợp để thông qua các nghị quyết nhất trí. Những ý kiến bất đồng bị coi là phản bội. Bà đã mô tả tất cả vào năm 1918, từ trong tù, với những tờ báo đưa lên.

Bài Học Không Bao Giờ Được Học

Rosa Luxemburg không chống lại Cách mạng Nga. Bà chống lại những gì đã được thực hiện với nó. Bà đã ghi lại một lời cảnh báo cuối cùng: Nguy hiểm chỉ bắt đầu khi họ biến sự cần thiết thành một đức tính và muốn đóng băng mọi chiến thuật mà hoàn cảnh nghiệt ngã đã áp đặt lên họ thành một hệ thống lý thuyết hoàn chỉnh. Quyền hạn khẩn cấp không tự biến mất. Các biện pháp tạm thời trở thành vĩnh viễn. Khi một

phong trào chính trị phát triển một lý thuyết để biện minh cho những gì nó chỉ làm vì không có lựa chọn nào khác – nó không còn là một cuộc cách mạng nữa. Nó đã trở thành một thứ khác. Stalin là thứ khác đó. Luxemburg đã thấy nó sắp đến. Bà đã viết nó ra. Lời cảnh báo đến trước. Thảm họa đến sau. Và người phụ nữ đã tiên đoán chính xác mọi chuyện đã nằm dưới đáy kênh trước khi bất kỳ ai thừa nhận bà đã đúng. Đó là câu chuyện về Rosa Luxemburg. Và về những gì xảy ra khi một phong trào kết luận rằng người phê bình bên trong nguy hiểm hơn bất cứ điều gì từ bên ngoài.

Nguồn: Biên tập từ bản ghi của video-essay "[Rosa Luxemburg Là Ai](#)"

<https://youtu.be/jjNXVgdkH5A>